

הקשר בין ההתייחסות הרגשית לקבוצת הפנים הערבית וקבוצת החוץ היהודית ובין רמת המסורתיות של החברה

מוסא חוג'יראת

תקציר:

פסיכולוגים חברתיים הניחו כי קיימת נטייה אוניברסאלית אצל בני אדם להעדפת קבוצת הפנים על קבוצת החוץ. במסגרת המחקר הזה נבדק הפער בהתייחסות הרגשית לקבוצת הפנים הערבית והחוץ היהודית. פער זה לא נבדק על פי היחס של קבוצת הערבים בישראל כלפי אזרחי מדינת ישראל היהודים. הבדיקה נערכה בתקופה שאחרי מלחמת עזה (2009) שהייתה אלימה וקשה כלפי העזתים תושבי הרצועה בפרט והפלסטינים בכלל, ושיבשה את היחסים החברתיים בין שתי הקבוצות. מטרת המחקר הייתה לבדוק את מידת ההזדהות הרגשית של הערבים בישראל עם הסבל והצער שבמאורע הטרגי המצער שקורה לחבר אחר בקבוצתם ואת מידת ההזדהות הרגשית של אותם חברים עם הסבל והצער של חבר בקבוצת החוץ היהודית. וגם, למצוא כיצד הפערים האלה מתקשרים לרמת המסורתיות של החברה הערבית בישראל. השערת המחקר הייתה שהערבים בישראל יזדהו מבחינה רגשית עם קבוצתם ופחות יזדהו עם קבוצת החוץ היהודית ויימצא פער בין הביטויים הרגשיים כלפי שתי הקבוצות, ויהיה קשור לרמת המסורתיות של החברה. המחקר נערך וממצאיו מראים נטיה לצד הערבי בהתייחסויות הרגשיות. הפערים שהתגלו היו קשורים לרמת המסורתיות של החברה הערבית בישראל. בנוסף להשפעת רמת המסורתיות לפעמים סוג המאורע הנתון השפיע על ההתייחסויות, וזה מפני שבחלק מהמאורעות ההתייחסויות היו אנושיות מעבר ליחס הפוליטי לאומי.

מלות מפתח: התייחסות רגשית, הערבים בישראל, זהות, קבוצת פנים, קבוצת חוץ.

1. הקדמה

המושג קבוצה חברתית קבל חשיבות בתחום הפסיכולוגיה החברתית. ובתחום זה מבדילים בין קטיגוריות חברתיות גדולות לבין קבוצות קטנות, ובאופן קלאסי הפסיכולוגיה החברתית מארגנת קבוצות ומסבירה התנהגות קבוצתית במונחים של אנטראקציה בין חברים (Baron & Byrne, 2003; Hogg & Vaughan, 2002). חברי קבוצה מסוימת נוטים תמיד להגדיר את עצמם כ"קבוצה", פועלים בצורה הזדדית, מפתחים מבנה חברתי וקשרים רגשיים הדדיים חיוביים ובוזה הופכים לקבוצה

שההשתייכות אליה הופכת לבעלת יסוד רגשי והיסוד הזה מחוזק על ידי מודל הלכידות החברתית (Tajfil & Turner, 2004).

הקבוצה שהפרט דואג לשייך את עצמו אליה נקראת קבוצת פנים, לעומת קבוצת החוץ שהיא הקבוצה שהפרט חי אתה אבל אינו משייך את עצמו אליה. ההתייחסות הרגשית לשתי הקבוצות שונה והפרט ידאג להבליט את קבוצת הפנים שלו ויעדיף אותה על פני קבוצת החוץ (Tamir & Nadler, 2007).

במסגרת מחקר זה ייבדק פער ההתייחסויות הרגשיות לחברי קבוצת הפנים מול ההתייחסויות הרגשיות לחברי קבוצת החוץ. על בסיס ההנחה שקבוצת החוץ במחקר זה היא קבוצת הרוב היהודית וקבוצת הפנים היא קבוצת הערבים בישראל, שהיא, אכן, קבוצת מיעוט שנמצאת במדינת ישראל אבל בטבע הדברים מזדהה רגשית עם קבוצת הפלסטינים (העם הפלסטיני), וקבוצת הערבים (העולם הערבי).

פער זה נבדק במחקרים בתנאי מעבדה (ראה: Turner & Tajfil, 1987, 1979) ופחות על קבוצות אקטואליות ולא נבדק על פי היחס של קבוצת הערבים בישראל כלפי אזרחי מדינת ישראל היהודים. ובתקופה האחרונה נבדק יותר על קבוצות אקטואליות (ראה, למשל, מחקריו של בר-און משנת 2000; בר און, 2000) כזכור מחקרים מראים כי קיימת העדפה של קבוצת הפנים על קבוצת החוץ ותצ'פל טוען שהעדפה זו נועדה להעלות את ההערכה העצמית של קבוצת הפנים (Tajfil, 1981).

הבדיקה נערכה ביחסים אלו בתקופה שאחרי ההתקפה על עזה שהייתה אלימה וקשה כלפי העזתים תושבי הרצועה בפרט והפלסטינים בכלל ושיבשה את היחסים החברתיים בין שתי הקבוצות. סביר להניח שההתנהגות האלימה והכואבת של צה"ל ברצועה הושלכה לגבי האוכלוסייה היהודית כולה.

ממצאי מחקרים קודמים מראים כי קיים פער בהתייחסויות רגשיות לקבוצות הפנים והחוץ. בגלל משתנים אחרים. היה סביר להניח כי קיים קשר בין הפער הזה לבין משתנים אלה. בין היתר נבדקה אפשרות קיום קשר עם רמת המסורתיות של החברה. הערבים בישראל, כקבוצת מיעוט, גרים בשלושה ריכוזים דימוגרפיים. מבחינה חברתית מחולקת החברה לעירוניים, כפריים ובדואים. החלוקה הזאת מעידה על רמת מסורתיות של החברה.

לשלוש הרמות הללו מאפיינים חומריים המתבטאים, למשל, בצורת מגורים וצורת ליבוש. אבל גם התנהגות חברתית, ושייכות לקבוצות, חמולות משפחות, מנהגים ונורמות חברה.

רמת המסורתיות במחקר זה נקבעה על פי נסיונו של החוקר, בהסתמך על השיח החברתי ועל פי דיווח אוכלוסיית המחקר כי היתה שאלה ישירה בשאלון על השייכות לקבוצת העירוניים, הכפריים או הבדואים.

2. רקע תיאורטי

1.2. הזהות וחקר הזהות

בעידן התפתחות הקבוצות החברתיות והקטיגוריות החברתיות השונות התפתחו גם זהויות שונות ובמקביל התפתח חקר הזהות בכלל וחקר זהויות יחודיות בפרט. הזהות נחקרה בתחומי דעת שונים ובמיוחד בפסיכולוגיה חברתית וסוציולוגיה, כי הזהות החברתית נקשרה יותר ויותר לקבוצות חברתיות וקטיגוריות חברתיות שונות. אם בפסיכולוגיה, למשל, דובר על זהות אישית, מינית או מקצועית בפסיכולוגיה חברתית וסוציולוגיה דובר על זהות חברתית, קבוצתית וקולקטיבית וזהויות אחרות. הזהות החברתית נחקרה החל משנות הששים והשבעים באנגליה, למשל, ראה תצ'פל וטרנר (Tajfil, 1982; Tuner, Hogg, Oakes, Reicher & Wetherell, 1987; Tuner, 1982). ובארצות הברית על ידי פסיכולוגים חברתיים רבים, ראה למשל, קרוקר ולוהטן (Croker & Luhtanen, 1992).

הזהות החברתית של הערבים בישראל נחקרה על ידי חוקרים ישראלים יהודיים (ראה למשל, Hoffman, 1982; סמוחה, 1998; לזרוביץ, 1982; Zak, 1976; ופלסטינים (ראה, למשל, רוחאנא, 1993; מיעארי, 1992; סולימאן, 1983, 1999; חוג'יראת, 2008; Amara & Schnell, 2004).

המחקרים הנפוצים ביותר סווגו לשלוש קטיגוריות שכל קטגוריה מיצגת מודל מחקר אחר (חוג'יראת, 2008). המודלים הללו הם:

הראשון: מודל הקונפליקט של הופמן וחבריו (Hoffman, 1972; Tessler, 1977; רכס, 1993). המודל הזה מתבסס על הנחת היסוד שהערבים בישראל חיים בלחץ פסיכולוגי מתמשך, ושבזהותם יש שני מרכיבים; מרכיב אזרחי-ישראלי ומרכיב לאומי (פלסטיני או ערבי) ושני המרכיבים נמצאים במאבק מבחינת המהות שלהם (הופמן, 1974; Hoffman, 1972, 1970). על פי הופמן וחבריו הערבים בישראל ערים לקונפליקט בזהותם לכן דאגו תמיד לשמור על איזון בין שתי המגמות הסותרות זו את זו, כך, טוען, גם גבאי (גבאי, 1984).

השני: מודל ההסתגלות ומיציגו חוקרים כמו (פרס ויובל-דיוויס, 1968; Zak, 1976; סמוחה, 1984; 1998; Smoooha). אמנם, סמי סמוחה נחשב למייצג הראשי שלו ולפעמים בספרות מיוחס אליו. חוקרים אלה לא ראו את הזהויות כרצף אלא כמשתנים נבדלים. הם לא הניחו שהזהויות בהכרח בקונפליקט. וטענו ששתיהן נבדלות זו מזו. בניגוד לחבריו סמוחה הדגיש את התלות בין שתיהן. לדעתו המצב של היחס בין הזהויות נזיל ולא ניתן לדבר על גיבוש סופי של זהויות אלה.

השלישי: מודל הזהות המודגשת של רוחאנא שהוא גורס כי כדי להבין את הזהות הקולקטיבית של הערבים בישראל צריך להעריך איך המורכבויות בזהות משקפות את הפרדוקסים שבהם הם חיים. המודל שלו לקח בחשבון את ההדגשה על הזהות הפלסטינית והסביר איך הפכה לא רק כמרכיב ממרכיבי הזהות הקולקטיבית אלא המרכיב העיקרי עם המטען הרגשי חיובי. אצלו הזהות הישראלית היא זהות אזרחית (Rouhana, 1993; Sulieman & Beit-halehme, 1997), שמצטמצמת למישור הפורמלי-ליגלי נטול כל רגש חיובי.

אמארה ושל בשנת 2004 טענו כי לכל קבוצת משנה קיים רפרטואר זהות שונה ובתקופה שערכו מחקריהם, הזהות המובלטת היתה הלאומית הערבית ולאחריה הדתית מוסלמית (Amara & Schnell, 2004). חוג'יראת ב-2008 דבר על רבוי זהויות והבלטת הזהות קשורה להקשר המקום ורמת המסורתיות של החברה. במחקרו משנת 2005 הזהות המובלטת היתה הלאומית ערבית ולאחריה האתנית פלסטינית. הוא חקר את הזהות כמבנה שמורכב מהגדרה עצמית, התייחסות לקבוצת הפנים מול קבוצת החוץ והערכה עצמית קולקטיבית.

2.2. קבוצת הפנים

היחס לקבוצות חברתיות, פנים וחוץ הוא מרכיב ממרכיבי הזהות החברתית (חוג'יראת, 2008).

הקטיגוריות החברתיות והקבוצות הקטנות והגדולות הופכות לבעלות חשיבות מרובה בתחום. חוקרים רבים דברו הרבה לפני כן (ראה, למשל, טמיר ונדלר: Tamir & Nadler, 2007) על קבוצת הפנים והעדפתה על קבוצת החוץ וגם על חקר זהות הקבוצות והשוני ביניהן.

הבלטת השוני בקטגוריה ביחד עם הצורך באבחנה חיובית יוצר העדפת קבוצת הפנים. קבוצת הפנים היא קבוצה קטנה יחסית לקבוצת הרוב. אליה משיך הפרט את עצמו, מזדה אתה ומזדה עם ערכיה החברתיים ומנסה להבליטה בעת חיכוך או השוואה עם קבוצות אחרות.

תיאוריית הקטיגוריוזציה העצמית של טרנר (Turner) ב-1987 באה להציג את עיצוב הקבוצה והעדפת קבוצת הפנים. על פי הפרספקטיבה הזאת הזהות האישית והחברתית שונות בזה שהן מייצגות רמות שונות של הפשטות הקטיגוריוזציה העצמית (Hogg, 2006). קטיגוריוזציה חברתית קשורה בצורה מכרעת ל"עצמי". סיווג אנשים אחרים חייב לכלול השתמעות לעצמנו וזה משליך על הקשרים הקטיגוריאליים בין העצמי לאחרים. אנשים נוטים לסווג את האחרים על בסיס של דמיון ושוני מהעצמי. אנשים תופסים את האחרים כחברים באותה קטיגוריה (קבוצת פנים) או חברים בקטיגוריה שונה (קבוצת חוץ). כמו שמסווגים אובייקטים, חוויות ואנשים אחרים גם מסווגים את עצמנו (Spears, 2001).

תהליך הקטיגוריוזציה העצמית יוצר הבלטת הדמיון בין העצמי והאחרים (חברי קבוצת הפנים) וההבדלים בין העצמי והאחרים (חברי קבוצת החוץ) (Postmes & Jetten, 2006; Hogg, 1998; Schubert & Otten, 2002). הבלטת הדמיון בין העצמי לחברי קבוצת הפנים הוא ההזדהות החברתית עם הקבוצה. מכלול ההזדהויות עם חברי הקבוצה הוא הזהות החברתית (Hogg, 2003; Ellemers, Spears & Doosje, 2002).

3.2. קבוצת הפנים וקבוצת החוץ

החברות בקבוצה היא מצב פסיכולוגי. התפיסה הזאת יוצרת ייצוגים חברתיים משותפים לחברי אותה קבוצה. קשרי הפרט יהיו עם חברי קבוצתו (In-group) וחברי קבוצת החוץ (Out-group), ושניהם משפיעים על תפיסתו לגבי "מי הוא, איזה סוג של אדם ויחסיו עם האחרים (Hogg & Abrams, 1998; Gaertner & Dovidio, 2000; Abrams & Hogg, 2001; Hogg & Terry, 2000; Deschamps, 1982; Babad, 1983). ההנחה המוקדמת של התיאוריטקאנים של הזהות החברתית היא שההבדלים בין קבוצות החוץ והפנים נובעים מתהליכי הערכה חברתית (Brewer & Norman, 1996; Brewer & Roccas, 2002; Ellemers, Spears & Doosje, 2002), וקיימת נטייה אוניברסאלית אצל בני אדם להעדפת קבוצת הפנים על קבוצת החוץ (Tamir & Nadler, 2007; Hujierat, 2011).

ההשוואה בין קבוצת הפנים וקבוצת החוץ ומתן העדפה לקבוצת הפנים תספק לחברי אותה קבוצה מעמד, יוקרה וזהות חברתית חיובית, לכן הקטגוריות החברתיות והחברות בהן מקושרות לערכים שליליים וחיוביים, וכך הזהות החברתית תהיה חיובית או שלילית (Ellemers, Spears & Doosje, 2002; 2000, גונט).

חוג'יראת במחקר שלו מ-2005 על הזהות הקולקטיבית של הערבים בישראל תפס את הזהות שהיא מורכבת, כאמור, מהגדרה עצמית, התייחסות רגשית לקבוצת הפנים והחוץ והערכה עצמית קולקטיבית. כך, מרכיב ההתייחסות הרגשית הפך אצלו למרכיב חשוב ממרכיבי הזהות.

3. שיטת המחקר

1.3.1. מטרות המחקר:

1. לבדוק את מידת ההזדהות הרגשית של בני הערבים בישראל, חברי קבוצת הפנים עם הסבל והצער שבמאורע הטרגי המצער שקורה לחבר אחר בקבוצתם ואת מידת ההזדהות הרגשית של אותם חברים עם הסבל והצער של חבר בקבוצת החוץ היהודית, והאם קיימים פערים בין שתי ההתייחסויות הרגשיות לחברים בשתי הקבוצות.
2. במידה וקיימים פערים בהתייחסויות רגשיות לשתי הקבוצות, פנים וחוץ כיצד אותם פערים מתקשרים לרמת המסורתיות של החברה הערבית בישראל.

2.3. השערות המחקר:

1. הערבים בישראל יזדהו מבחינה רגשית עם קבוצתם, קבוצת הפנים הערבית ופחות יזדהו עם קבוצת החוץ היהודית.
2. יימצא פער בין הביטויים הרגשיים כלפי שתי הקבוצות, והפער שימצא יהיה קשור לרמת המסורתיות של חברת הערבים בישראל.

3.3. אוכלוסיית המחקר:

תלמידי תיכון ערבים, אזרחי מדינת ישראל שגרים בשטח מדינת ישראל בגבולות 1948 בשלושה ריכוזים דמוגרפיים גדולים; הגליל, המשולש והנגב. הערבים בישראל מנו בשנת 2010 כ- 1.573.000 שהם כ- 20.4% מאוכלוסיית מדינת ישראל (למ"ס, 2010)

4.3. מדגם המחקר

475 תלמידי כיתות י, י"א וי"ב. מתבגרים בגילאי 14-17 שנים.
טבלה מס' 1 מציגה התפלגות הנבדקים משלושת ריכוזי אוכלוסיה ומשלושת שכבות גיל.

טבלה מס' 1

התפלגות הנבדקים לפי כיתות ואזור מגורים (N=468).

סה"כ	הנגב	המשולש	הצפון	כיתה / אזור מגורים
119	28	45	46	כיתה י'
162	32	50	80	כיתה י"א
187	38	65	84	כיתה י"ב
468	98	160	210	סה"כ

בחירת אוכלוסיית המדגם מתבססת על ההנחה שגיל ההתבגרות הוא שלב מכריע בחיי הפרט וגיבוש הזהות (Erikson, 1968) ובמיוחד הזהות האתנית אצל מתבגרים ממיעוטים אתניים.

וגם בגלל שהפער בהתייחסות הרגשית לקבוצת הפנים וקבוצת החוץ הוא מרכיב עיקרי ממרכיבי הזהות החברתית הקולקטיבית (חוג'יראת, 2008). וגם, בגלל חשיבות נושא הזהות בכלל בשלב ההתבגרות, קיימת הצדקה לבדוק את הפער הזה בקרב מתבגרים.

5.3. מהלך המחקר

נבנה שאלון מקורי מיוחד (יפורט בהמשך) לבדוק את הפער בהתייחסויות הנבדקים למאורעות טראגיים מצערים שקורים לחברים בקבוצת הפנים הערבית ולחברים בקבוצת החוץ היהודית.

שאלון המחקר הופץ לתשעה בתי ספר שנבחרו למדגם. טבלה מס' 2 מתארת את התפלגות אוכלוסיית המדגם.

טבלה מס' 2

התפלגות אוכלוסיית המדגם לפי אזור מגורים, בתי ספר, כיתות ומספר תלמידים.

אזור המגורים	סה"כ בתי ספר	סה"כ כיתות	סה"כ תלמידים
אזור הגליל	3	6	161
המשולש	3	6	175
הנגב	3	5	139

השאלונים הופצו בשעת הוראה רגילה. כך, כמעט 100% מהתלמידים מלאו את השאלונים כנדרש. בסיום הבדיקה, השאלונים נאספו ונשלחו לחוקר. נמצאו שאלונים בודדים עם שגיאות, שיבושים וערכים חסרים לכן לא חושבו בסך הכל נתונים. הנתונים

הוקלדו ועובדו בתוכנת SPSS ונעשו מבחני ניתוח שונות שונים, מבחן חי בריבוע ומתאמים שונים.

6.3. כלי המחקר

הרעיון של בניית שאלון המחקר הזה ופירוט מרכיביו נשען על הממצאים של מחקרים קודמים שהראו העדפה ברורה לקבוצת הפנים על פני קבוצת החוץ (ראה, למשל, טמיר ונדלר: (Tamir & Nadler, 2007).

ההעדפה הזאת יוצרת פער בהתיחסות רגשית לחברי שתי הקבוצות. ובגלל שמדובר ביחס רגשי וזה נחשב גם למרכיב חשוב ממרכיבי הזהות אותרו מאורעות טרגיים שקורים לחברי שתי הקבוצות.

השאלון כולל ארבעה פריטים שכל פריט הוא מקרה שקרה לחבר באחת הקבוצות, הפנים הערבית או החוץ היהודית או לקבוצה כולה: שני מקרים קשורים לערבים בישראל ושנים קשורים לקבוצת הרוב היהודית.

המאורעות שנבחרו הם:

1. ילד יהודי-תל-אביבי נפצע קשה בתאונת אופניים ומת עקב פציעתו.
 2. התחשמלות ילד ערבי משפרעם שמת לאחר מכן.
 3. פלסטינים ירו רקטות לעבר ישראל וכתוצאה נהרגו שני ישראלים ונפצעו יותר מעשרים יהודים.
 4. צה"ל הפגיו יעדים ברצועה וכתוצאה נהרגו תשעה תלמידי בית ספר. הנחקרים מתבקשים לבטא את רגשותיהם כלפי כל מקרה. התשובות מדורגות בסולם ליקרט מ-1 ועד 5. כאשר 1 הוא עצוב מאוד ו-5 שמח מאוד.
- השאלון נסרק על ידי שני חוקרים בלתי תלויים לצורך תיקוף תוכן והערותיהם נלקחו בחשבון. נערך מחקר חלוץ בו הופץ השאלון ל-49 תלמידי תיכון עם יצוג הולם לשלושת ריכוזי אוכלוסייה, שיכול להיות יבטא את רמת המסורתיות של החברה הערבית בישראל. מהימנותו של השאלון עמדה על 0.76.
- השאלות של התלמידים, מפיצי השאלון והערותיהם נלקחו בחשבון גם. השאלון תוקף ונערך מחדש והופץ למדגם הכללי לצורך המחקר.

4. תוצאות המחקר

הממצאים הקשורים לשני המאורעות הראשון "ילד יהודי-תל-אביבי נפצע קשה בתאונת אופניים ומת עקב פציעתו" והשני "התחשמלות ילד ערבי משפרעם שמת לאחר מכן", הראו שרוב הנחקרים (86.9%, N=468) בטאו בתשובותיהם נטייה להזדהות עם קבוצת הפנים הערבית.

הטבלה מס' 3 מראה כי הנבדקים הביעו צער עמוק על מותו של הילד הערבי בכך ש- 63.9% הביעו הרגשה עצובה או עצובה מאוד ורק כ- 5.4% הביעו אותה הרגשה כלפי מותו של ילד יהודי.

25.5% מהנבדקים התייחסו באדישות למותו של הילד היהודי לעומת רק כ-13% שהתייחסו באדישות למותו של הילד הערבי.

באותה רוח, 69.1% מהנבדקים הביעו הרגשת שמחה כלפי מותו של הילד היהודי לעומת 12.4% שהביעו הרגשת שמחה במותו של הילד הערבי.

ממוצע תשובות הנבדקים במאורע הקשור לילד הערבי היה 2.42 וזה ביטוי לתשובה "עצוב" לעומתו ממוצע תשובותיהם לגבי מותו של הילד היהודי היה 4.02 שזה "שמח". כלומר הפער ביניהם היה 1.6.

טבלה מס' 3

התפלגות תשובות הנבדקים לפי סוג המאורע (בשכיחויות ואחוזים) (N=468)

ממוצע	שמח מאוד	שמח	אין הרגשה מיוחדת	עצוב	עצוב מאוד	המאורע/ההרגשה
4.02	176 37.7	147 31.4	119 25.5	10 2	16 3.4	ילד יהודי תל-אביבי נפצע קשה בתאונת אופניים ומת עקב פציעתו
2.42	40 8.6	18 3.8	145 13	154 32.9	108 31	התחשמלות ילד ערבי משפרעם שמת לאחר מכן.

$$T = 25.162 \quad df = 627 \quad p < 0.000$$

הממצאים הקשורים לשני המאורעות השלישיי" פלסטינים ירו רקטות לעבר ישראל וכתוצאה נהרגו שני הודים ונפצעו יותר מעשרים", והרביעי "צה"ל הפגז יעדים ברצועה וכתוצאה נהרגו תשעה תלמידי בית ספר", הראו שרוב הנחקרים (91.7%, N = 468) בטאו בתשובותיהם נטייה להזדהות עם קבוצת הפנים הערבית, גם.

טבלה מס' 4 מראה כי הנבדקים הביעו צער עמוק והזדהות עם סבלם של הערבים במות יקיריהם בכך ש- 92.8% הביעו הרגשה עצובה ועצובה מאוד ורק כ- 12.7% הביעו אותה הרגשה כלפי מותם של שני יהודים ופציעת יותר מעשרים אחרים כתוצאה מירי הרקטות לעבר ישראל. 61.3% מהנבדקים התייחסו באדישות למותם ופציעתם של

היהודים לעומת רק כ-4.7% התייחסו באדישות למותם של התלמידים הערביים מרצועת עזה. 26% מהנבדקים הביעו הרגשת שמחה כלפי מותם ופציעתם של היהודים לעומת רק כ-2.5% שהביעו הרגשת שמחה במותם של התלמידים הערביים מרצועת עזה. ממוצע תשובות הנבדקים בהתייחסות למותם ופציעתם של היהודים היה 3.48 וזה ביטוי לאדישות בהתייחסות, לעומתו ממוצע תשובותיהם לגבי הריגת התלמידים הערביים מרצועת עזה על ידי הפגזות לעבר הרצועה שבצע צה"ל הוא 1.83 שזה "עצוב".

טבלה מס' 4

התפלגות תשובות הנבדקים לפי סוג המאורע (בשכיחויות ואחוזים) (N=468)

ממוצע	שמח מאוד	שמח	אין הרגשה מיוחדת	עצוב	עצוב מאוד	המאורע/ההרגשה
3.48	106 22.6	16 3.4	285 61.3	29 6.2	30 6.5	פלסטינים ירו רקטות לעבר ישראל וכתוצאה נהרגו שני יהודים ונפצעו יותר מעשרים.
1.83	6 1.2	6 1.3	22 4.7	41 8.8	393 84	צה"ל הפגזו יעדים ברצועה וכתוצאה נהרגו תשעה תלמידי בית ספר.

$$T = 31.668 \quad df = 626 \quad p < 0.000$$

פער בהתייחסויות לקבוצת הפנים וקבוצת החוץ ורמת המסורתיות של החברה

מטרה נוספת של המחקר הייתה למצוא כיצד הפערים בהתייחסויות הרגשיות של הנבדקים למאורעות הטרגיים המצערים הקשורים לקבוצת הפנים הערבית וקבוצת החוץ היהודית מתקשרים לרמת המסורתיות של החברה הערבית בישראל. טבלה מס' 5 מראה את התפלגות הפערים בהתייחסויות לקבוצת הפנים וקבוצת החוץ לפי רמת המסורתיות של קבוצות הנבדקים.

טבלה מס' 5

התפלגות הפערים בהתייחסויות לפי רמות מסורתיות של החברה (N=468)

(ממוצע וסטיית תקן)

פער מעבר למאורעות	פער 2 1. הריגת 2 ופציעת יותר מ-20 יהודים בירי רקטות מעזה. 4. הריגת 9 תלמידי בי"ס בעזה ע"י צה"ל.	פער 1 1. מותו של ילד יהודי. 2. מותו של ילד ערבי.	רמת המסורתיות של החברה/ ממוצע הפער בהתייחסויות
0.98 1.45	0.87 1.20	0.81 1.47	עירוניים
1.08 1.82	0.79 1.76	0.92 1.64	כפריים
0.99 1.85	0.99 1.73	0.74 1.79	בדואים- דרום
0.78 1.37	0.85 0.80	1.07 1.55	בדואים- צפון

5. דיון

הממצא הראשון ש-86.9% מאוכלוסיית המחקר נוטים להזדהות עם קבוצת הפנים הערבית מאשש את השערת המחקר ומתישב עם ממצאי מחקרים קודמים שהראו את הנטיה העולמית להזדהות עם קבוצת הפנים (Turner, 1987; Hogg & Abrams, 1998). הממצא של ההתייחסות באדישות למותו של ילד יהודי (25.5%), לעומת פחות מזה (13%) לגבי מותו של ילד ערבי, ניתן להסבירו כפתרון לקונפליקט היהודי ערבי. בני המיעוט הערבי רצו להביע את רגשותיהם השליליים כלפי מאורעות שקורים ליהודים אף על פי שהמאורע הנתון הוא מאורע שהיחס כלפיו לכאורה הומנטארי ולא פוליטי.

מותו של ילד הוא מאורע טרגי ומצער בכל התרבויות האנושיות והיחס כלפיו הינו יחס הומנטרי לכל דבר. כך, 25.5% מאוכלוסיית המחקר שהתייחסו באדישות למותו של ילד יהודי לא היו מתייחסים כך במקרה שהילד אינו יהודי. וכאן, אין להסביר אדישותם שהם לא מושפעים מבחינה רגשית ממקרה המוות אלא הם חשבו שבזה הם הביעו יחס מחאה על התנהגות קבוצת הרוב היהודית. כאשר הם שייכו את הילד לקבוצת הרוב כבר הם במחאה וכבר יחסם אינו מושפע מהרגש ההומנטרי.

לעומת זאת הממצא 12.4% מאוכלוסיית המחקר שמחים במותו של ילד ערבי הוא ממצא מוזר ולא מתיישב עם שאר הממצאים ואין לי הסבר מדויק לזה. בהנחה שהאחוז היה יותר קטן היה אפשר להסביר אותו כטעות מחקרית, טעות דגימה, או בכלל שגיאה בהקלדת נתונים או כל שגיאה סטטיסטית אחרת. אבל האחוז הבולט הזה מראה שאכן היה חלק מהנחקרים הביעו רגשות שמחה כלפי מותו של ילד ערבי וזה, כזכור, ממצא מוזר.

עדיף מאוד לעשות בדיקה חוזרת כדי לוודא אם אכן הנתון אמתי או לא.

הפער בין שתי ההתייחסויות ($Mj-Ma=1.6$) לגבי המאורעות הראשון והשני מאשש את החלק הראשון של השערת המחקר השנייה, שגרסה קיום פער בין שתי התייחסויות. ההשערה נבנתה על סמך ממצאי מחקרים קודמים של התייחסויות נבדלות לקבוצת הפנים מול קבוצת החוץ.

מחקרי ט'פיל (Tajfil), כאמור, על קבוצות פנים וחוץ בשנות השבעים הראו התייחסות חיובית לקבוצת הפנים, הזדהות איתה, הזדהות עם חבריה ואמונה בערכיה החברתיים והעדפתה על קבוצת החוץ (Tajfil, 1982). גם טמיר ונדלר במחקריהם, הבליטו את העובדה של העדפת קבוצת הפנים (Tamir & Nadler, 2007).

ההתייחסות למאורעות טרגים שקרו לחברי קבוצת החוץ היתה אדישה או אפילו לא היתה התייחסות בכלל. הממצא במחקר זה של קיום פער בהתייחסויות לקבוצת הפנים

הערבית והחוץ היהודית מחזק את הממצאים של מחקרים קודמים על אותן קבוצות ובאותו עניין (חוג'יראת, 2008).

הממצא 91.7% מאוכלוסיית המחקר מזדהים עם קבוצת הפנים בשני המאורעות השלישי, הריגת 2 ופציעת יותר מ-20 יהודים בירי רקטות מעזה, והרביעי, הריגת 9 תלמידי ביי"ס בעזה ע"י צה"ל, מאשש את את השערת המחקר הראשונה ומחזק את הממצא הראשון בקשר למאורעות הראשון והשני.

גם כאן אישוש מרשים להשערת המחקר וחיזוק לממצאים של תציפל (Tajfil) על קבוצת פנים למרות שמחקרו נעשו על קבוצות מעבדתיות (Tajfil, 1982).

מחקרו של בר-און (Bar-Owen) על קבוצות אקטואליות, והעדפת קבוצת הפנים הערבית על קבוצת החוץ (בר-און, 2000) מחוזקים בממצא הזה.

הפער בין שתי התייחסויות ($Mj-Ma = 3.48 - 1.83 = 1.65$), שמראה הטיה לצד הערבי שפרושה פחות צער לסבל היהודי ויותר הזדהות רגשית עם הסבל והצער הערבי. וזאת עדות על אישוש השערת המחקר השנייה בחלקה הראשון וגם חזק לממצא הראשון בשני המאורעות הראשונים.

בהשוואה למאורע של מותו של הילד היהודי הנבדקים ביטאו פחות שמחה לגבי המאורע של ירי הרקטות לעבר ישראל. אפשר להסביר את הממצא הזה שחלק אוכלוסייה זו ($N=468$) לא רצו להביע את רגשותיהם האמיתיים כלפי המאורע הזה מפני שהמות במקרה הרקטות נגרם כתוצאה מגורם חיצוני עוין וזה נתפש בישראל כמעשה טרור וכל הבעת שמחה תתפרש כתמיכה בטרור.

הממצא מבטא את האיזון בהתנהגות הערבים בישראל ושהם ערים למצב בו הם אזרחי ישראל מבחינה פורמלית ועליהם להזדהות עם המדינה מבחינה אזרחית כי היא מדינתם. אבל מבחינה אחרת הם פלסטינים בשיוכם האתני לאומי. לכן הם יזדהו עם הפלסטינים מבחינה רגשית. אבל, כזכור, מפני שהבעת שמחה כלפי מות יהודים במדינה כתוצאה מירי רקטות מעזה יתפרש כתמיכה בטרור וזה יצריך תשאל וענישה.

בסך הכל, הממצאים לכל המאורעות הטרגיים שנבחרו הראו כי קיים פער בממוצעי ההתייחסויות לשתי הקבוצות הפנים הערבית והחוץ היהודית. קיום הפער הינו אישוש מרשים להשערת המחקר הראשונה.

בבדיקת ניתוח שונות של ממוצעי הפערים בין התייחסויות לקבוצת הפנים הערבית וקבוצת החוץ היהודית על פי רמת המסורתיות של החברה נמצא ($F= 33.87$; $df= 3$; $p>0.000$). הפער הקטן ביותר היה אצל הבדואים בצפון ודומה לזה של העירוניים כנראה מכיוון שמדובר בצעירים שבניגוד לקבוצות האחרות עוברים תוכניות שלי"ח, גדנ"ע,

מבקרים באתרים צבאיים ומכינים אותם לגיוס בצה"ל, לכן סביר שהם יותר יזדהו עם קבוצת הרוב היהודית, שיתכן שהיא עבורם קבוצת חיקוי מערבית לכל דבר. הממצאים הראו פער יותר קטן אצל שתי הקבוצות שמוגדרות כקבוצות דומות מבחינת רמת המסורתיות. הבדואים בצפון למרות שהם קבוצה אמורה להיות מסורתית אבל האוכלוסייה הנחקרת הם צעירים פתוחים לתרבות האחר וכזכור, באים במגע מתמיד עם קבוצת הרוב, לכן נחשבים מבחינת רמת המסורתיות לקבוצה שדומה לקבוצת העירוניים לכן תגובותיהם והתייחסויותיהם למאורעות הנבחרים היתה דומה. ממצא אחר הינו הפער הגדול ביותר נמצא אצל הבדואים בדרום והכפריים. הממצא הזה יכול להתפרש כנראה בגלל תנאי המחיה הקשים ביותר שהם חיים (בן-דוד, 2005). להזכיר שתי הקבוצות מנהלות אורח חיים דומה, קרובות מבחינת רמת מסורתיות עם הטיה לצד בדואיי הדרום. חברי שתי הקבוצות רואים בהתייחסויות שלהם מעין מתח נגד קבוצת הרוב היהודית השולטת.

אורח חיי החברה משפיע על התייחסות הנבדקים למאורעות שקורים לקבוצת הפנים וקבוצת החוץ. מבחינת רמת המסורתיות של החברה, העירוניים יותר קרובים לקבוצת הרוב (חוג'יראת, 2008) לכן כנראה הפער בהתייחסויות היה קטן יותר.

לצורך בדיקת השפעת סוג המאורע על התייחסויות הנבדקים לשתי הקבוצות נלקחו שני מאורעות טראגיים שההרגשה אמורה להיות עצב וצער ושני מאורעות משמחים שההרגשה אמורה להיות שמחה. כזכור, בשני המאורעות הראשונים - "מותו של ילד יהודי" ו"מותו של ילד ערבי" - היה קיים פער מובהק ($T=25.16$ $df=627$ $p<0.00$) בהתייחסויות הנבדקים לשני המאורעות. גם בשני המאורעות המשמחים - "עליית אחי נצרת לליגת העל בליגה הישראלית" לעומת "בית"ר י"ם זוכה בגביע המדינה ב-2009 לאחר שגברה על האלופה מכבי חיפה" היה פער אבל קטן מאוד. כך, הממצאים הראו שהפער קשור לסוג המאורע. שלא כמו במאורעות הטרגיים הקודמים, במאורעות הספורטיביים הקשורים ליהודים הנבדקים הביעו רגשות שמחה אבל יותר שמחה כאשר המאורע קשור לקבוצת הפנים הערבית.

לדעתי, הפער בהתייחסויות לשתי הקבוצות עקב מאורע ספורטיבי יהיה ברור במידה והמאורע יהיה קשור לשתי הקבוצות הערבית והיהודית, כמו תחרות או משחק תחרותי כלשהוא. כאן יבלוט מאוד הפער כי הקבוצה היהודית במקרה הזה היא קבוצת החוץ. אבל במקרה תחרות בין קבוצת הרוב היהודית וקבוצה אחרת, עולמית, למשל, תהיה הקבוצה האחרת היא קבוצת החוץ והקבוצה היהודית תהפוך לקבוצת פנים (ישראלית) וזה מחייב הזדהות איתה והעדפתה על פי קבוצות אחרות.

6. סכום:

מחקרים קודמים (Tamir & Nadler, 2007; Hujierat, 2011) ציינו נטייה אוניברסאלית אצל בני אדם להעדפת קבוצת הפנים על קבוצת החוץ. ההשוואה בין שתי הקבוצות ומתן העדפה לקבוצת הפנים תספק לחברי אותה קבוצה מעמד, יוקרה וזהות חברתית חיובית (Ellemers, Spears, & Doosje, 2002). מחקר אחר תפס את הפער בהתייחסות לשתי הקבוצות כמרכיב חשוב ממרכיבי הזהות. כך, התעורר הצורך לבדוק את הפער הזה בקבוצת הערבים בישראל.

הבדיקה נערכה בתקופה שאחרי ההתקפה האלימה על עזה שהייתה קשה כלפי העזתיים תושבי הרצועה בפרט והפלסטינים בכלל. ושיבשה את היחסים החברתיים בין שתי הקבוצות.

נשאל על מידת ההזדהות הרגשית של הערבים בישראל, חברי קבוצת הפנים עם הסבל והצער שבמאורע הטרגי המצער שקורה לחבר אחר בקבוצתם ואת מידת ההזדהות הרגשית של אותם חברים עם הסבל והצער של חבר בקבוצת החוץ היהודית. וגם, כיצד הפערים בהתייחסויות הנבדקים למאורעות הטראגיים שקשורים לקבוצת הפנים הערבית וקבוצת החוץ היהודית מתקשרים לרמת המסורתיות של החברה הערבית בישראל.

ההשערה היתה שהערבים בישראל יזדהו מבחינה רגשית עם קבוצתם ופחות יזדהו עם קבוצת החוץ היהודית וימצא פער בין הביטויים הרגשיים כלפי שתי הקבוצות, והפער הזה יהיה קשור לרמת המסורתיות של החברה.

חובר שאלון מחקר, הופץ, נאספו נתונים, וכדי לבדוק את הפער בהתייחסות של קבוצת המחקר לקבוצת הפנים וקבוצת החוץ נערכה שורה של ניתוחי שונות. הממצאים הראו אישוש מרשים של השערת המחקר בזה שרוב הנחקרים (86.9% , N=468) בטאו בתשובותיהם נטייה להזדהות עם קבוצת הפנים הערבית.

הפער בהתייחסויות לארבע המאורעות, הראה נטיה לצד הערבי שפרושה, כזכור, פחות צער לסבל היהודי ויותר הזדהות רגשית עם הסבל והצער הערבי.

הממצאים הראו שרוב הנבדקים ביטאו בתשובותיהם נטייה להזדהות עם קבוצת הפנים הערבית. הנטייה הזאת היתה קשורה לרמת המסורתיות של החברה, כי אורח חיי החברה משפיע על התייחסות הנבדקים למאורעות שקורים לקבוצת הפנים וקבוצת החוץ. מהבחינה הזאת העירוניים יותר קרובים לקבוצת הרוב לכן כנראה הפער בהתייחסויות היה קטן יותר. הבדואים בצפון היו קרובים בהתייחסויותיהם לקבוצת העירוניים בעוד שהבדואים בדרום יותר קרובים לכפריים וזה מפני שאורח חיי הקבוצות דומה.

7. ביבליוגרפיה

א. מקורות בעברית/בערבית

1. בר-און, ד. (2000). על ה"אחרים" בתוכנו: תמורות בזהות הישראלית מנקודת מבט פסיכולוגית-חברתית. באר-שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.
2. בן דוד, י. (2005). הבדווים בישראל-היבטים חברתיים וקרקעיים, ירושלים.
3. גונט, ר. (2000). "יחסים בין קבוצות". בתוך: פסיכולוגיה חברתית (יחידה 8, עמ' 137-213), הוצאת האוניברסיטה הפתוחה.
4. גבאי, מ. (1984). ערביי ישראל-שאלה של זהות. גבעת חביבה: המכון ללימודים ערביים.
5. הופמן, י. (1974). "דימויים לאומיים של נוער ערבי בישראל ובגדה המערבית", מגמות 20, 316-324.
6. חוג'יראת, מ. (2008). הזהות הקולקטיבית של בני המיעוט הערבי בישראל: זהות מורכבת והערכה עצמית. כפר קרע-ה"ל אלהודא. (ערבית)
7. לזרוביץ, (1982). "זהות והסביבה החינוכית-מחקר משווה בין תלמידים יהודים וערבים". בשער: במה לבעיות חברה ותרבות, 154, 67-71.
8. מיעארי, מ. (1992). "הזהות של הערבים בישראל: פלסטינית או ישראלית?". מחקרים פלסטינים, 10, 40-60 (ערבית).
9. סמוחה, ס. (1998). "הישראלזציה של הזהות הקיבוצית והאוריינטציה הפוליטית של הפלסטינים אזרחי ישראל-בחינה מחדש". בתוך: א. רכס, הערבים בפוליטיקה הישראלית: דילמה של זהות. ת"א-אוניברסיטת תל-אביב: מרכז משה דיין.
10. סולימאן, ר. (1999). "על זהותם הקולקטיבית של הפלסטינים בישראל". עיונים בחינוך, 21, 34-56. חיפה: אוניברסיטת חיפה.
11. סולימאן, ר. (1983). "זהות לאומית ואזרחית: ביקורת פסיכו-חברתית". אל-ג'יד, 11, 15-19 (ערבית).
12. פרס, י. ויובל-דיוס, נ. (1968). "על זהותו הלאומית של הערבי הישראלי". המזרח החדש, 18, 106-111.
13. רכס, א. (1993). המיעוט הערבי בישראל בין קומוניזם ללאומיות ערבית. ת"א: אוניברסיטת ת"א-מרכז משה דיין.
14. שנתון סטטיסטי לישראל, למ"ס- לשכה מרכזית לסטטיסטיקה, 2010.

15. Abrams, D., Hogg, M. (2001). "Collective identity: Group membership and self-conception". In M. Hogg & R. Tindale (Eds.), *Blackwell handbook of social psychology: Group processes* (pp. 425-460). Oxford, UK: Blackwell.
16. Amara, Muhammad & Izhak Schnell. "Identity Repertoires among Arabs in Israel". *Journal of Ethnic & Migration Studies*. 2004 (30), 175-193.
17. Brewer, M., Norman, M. (1996). *Intergroup Relations*. Buckingham: Open University Press.
18. Brewer, M., Roccas, S. (2002). "Social Identity Complexity". *Personality and Social Psychology Review*, 6, 88-106.
19. Baron, R., Byrne, D. (2003). *Social Psychology*. Boston: Allyn and Bacon.
20. Babad, E., Birnbaum, M., Benne K. (1983). *The Social Self: Group influence on Personal Identity*. London: Sage Publications, Beverly Hill.
21. Crocker, J., Luhatnen, R. (1992). "Collective Self-esteem and Intergroup Bias". *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 60-67.
22. Deschamps, J. (1982). "Social identity and relations of power between groups". In H. Tajfil, *Social Identity and Intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
23. Ellemers, N., Spears, R., & Doosje, B. (2002). "Self and social identity". *Annual Review of Psychology*, 53, 161-186.
24. Erikson, E. (1968). *Identity, youth and crisis*. New York: Norton & Company.
25. Gaertner, S., Dovidio, J. (2000). *Reducing intergroup bias: The common ingroup identity model*. Philadelphia: Psychology Press.

- 26.Hofman, J. (1972). "Readiness for social relations between Arabs and Jews in Israel". *Journal of conflict resolutions*. 16, 241-252.
- 27.Hofman, J. (1982). "Social Identity and the Readiness for Social Relations Between Jews and Arabs in Israel". *Human Relations*. 35, 727-741.
- 28.Hogg, M., Abrams, D. (1998). *Social Identifications: A social psychology of intergroup relations and group processes*. London: Routledge.
- 29.Hogg, M., Terry, D. (2000). "Social identity and self-categorization processes in organizational contexts". *Academy of Management Review*, 25, 121-140.
- 30.Hogg, M., Vaughan, G. (2002). *Social Psychology* (3rd ed.) London: Prentice Hall.
- 31.Hogg, M. (2003). "Social identity". In M. Leary & J. Tangney (Eds.), *Handbook of self and identity*. New York: Guilford.
- 32.Hogg, M. (2006). "Social identity theory". In P. J. Burke (Ed.), *Contemporary social psychological theories* (pp. 111-136). Palo Alto, CA: Stanford University Press.
- 33.Hujierat, M. (2011). Attitudes Gaps to Jewish Out-Group and Arab In-Group as an Expression of the Self-Identity of the Arab Minority in Israel. *Journal of Social and Development Sciences*, 1, 5, 173-182.
- 34.Postmes, T., Jetten, J. (2006). *Individuality and the group: Advances in social identity*. London: Sage.
- 35.Rouhana N., (1993). "Accentuated identities in protracted conflicts: The collective identity of the Palestinian citizens in Israel". *Asian and African Studies*. 27, 97-127.
- 36.Smooa, S. (1984). "The Orientation and Politicization of the Arab Minority in Israel", *Monograph series on the Middle East: 2*. Haifa: Haifa University.

37. Spears, R. (2001). "The interaction between the individual and the collective self: Self-categorization in context". In C. Sedikides & M. Brewer (Eds). *Individual self, relational self, and collective self: Partners, opponents or strangers?* (pp. 171-198). Philadelphia, PA: The Psychology Press.
38. Schubert, T., Otten, S. (2002). "Overlap of self, ingroup and outgroup: Pictorial measurement of self categorization". *Self and Identity*, 4, 353-376.
39. Tamir, Y., Nadler, A. (2007). "The role of personality in social identity: Effects of field-dependence and context on reaction to threat to group distinctiveness". *Journal of Personality*, 75(5), 927-954.
40. Tajfil, H., Turner, J. (1979). "An Integrative Theory of intergroup conflict". In: G. Austin, S. Worchel. *The social psychology of intergroup relations*. Monterey, CA: Books/Cole.
41. Tajfil, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
42. Tajfil, H. (1982). *Social Identity and Intergroup Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
43. Tajfil, H., Turner, J. (1987). "The Social identity theory of intergroup behavior". In S. Worchel & W. Austin (Eds), *Psychology of intergroup relations* (2nd ed.) pp. 7-24 Chicago: Nelson-Hall.
44. Tajfel, H., Turner, J. (2004). "The social identity theory of intergroup behavior". In J. Sidanius & J. Jost (Eds.), *Political psychology: Key readings* (pp. 276-293). New York: Psychology Press.
45. Turner, J. (1982). "Towards a cognitive redefinition of social group", In H. Tajfil, *Social Identity and Intergroup Relations*. Chambridge: Chambridge University Press.

46. Tuner, J., Hogg, M., Oakes, J., Reicher, D., Wetherell, S. (1987). *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorization theory*. Oxford: Basil, Blackwell.
47. Tessler, M. (1997). "Israel's Arab and Palestinian Problem", *Middle East Journal*, 31, 313-329.
48. Zak, I. (1976). "The structure of the ethnic identity of Arab-Israeli students". *Psychological Reports*, 38, 232-246.

تلخيص

لقد افترض أصحاب نظرية الهوية الاجتماعية أنّ هناك ميلا عاما لتفضيل الجماعة الداخلية على الجماعة الخارجية.

في البحث الحالي، درست الفوارق بين التّعامل العاطفي مع أفراد الجماعتين: الداخلية العربية والخارجية اليهودية.

لقد أجري البحث في الفترة التي تلت حرب غزّة (2009)، وكانت عنيفة وقاسية للغزّيين خاصّة، وللفلسطينيين عامّة. وضربت العلاقات الاجتماعية بين الجماعتين.

إنّ من أهداف البحث فحص مدى التّمائل العاطفي لجماعة العرب في إسرائيل مع الأحداث المحزنة والمؤسفة التي حدثت لأحد أفراد جماعتهم العربية ثمّ مدى تماثلهم مع الأحداث المحزنة والمؤسفة التي حدثت لأحد أفراد الجماعة الخارجية اليهودية، وكذلك فحص العلاقة بين الفوارق في التّمائل مع الطرفين، ومدى المحافظة الاجتماعية لأفراد الجماعة.

أمّا فرضية البحث فكانت أنّ العرب في إسرائيل سيتمثلون عاطفيا مع جماعتهم الداخلية العربية أكثر من تماثلهم مع الجماعة الخارجية اليهودية، وستكون هناك فوارق في هذا التّمائل، وسيكون مرتبطا بمدى المحافظة الاجتماعية لأفراد الجماعة الداخلية.

لقد أجري البحث، وتشير نتائجه إلى وجود ميل ملحوظ للجماعة العربية، وأنّ هذا الميل يرتبط بشكل وثيق بمدى المحافظة الاجتماعية لأفراد جماعة العرب في إسرائيل.

إنّ نوع الحدث يؤثّر، أحيانا على نوع التّعامل، وهذا ما يبيّنه كون التّعامل إنسانيا بغض النظر عن التّعامل القومي أو السياسي.